

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Davis Guya

MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOTOUTTAMINEN

Vaasan kaupungin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihoajaajien näkemyksiä kotouttamistyöstä maahanmuuttajanuorten parissa

Sosiaali- ja terveysala
2016

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Davis Guya
Opinnäytetyönimi	Maahanmuuttajanuorten kotouttaminen. Vaasan kaupungin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä kotouttamistyöstä maahanmuuttajanuorten parissa
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	40+2 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia maahanmuuttajanuorten kotouttamista. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tehneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä kotouttamistyöstä maahanmuuttajanuorten parissa.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui maahanmuuttajanuorista ja kotouttamisesta Vaasan kaupungissa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomakkeisiin vastasivat maahanmuuttajanuorten parissa kotouttamistyötä tekevät sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat.

Tutkimustulosten perusteella sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat ovat tuoneet hyvin esille heidän näkemyksiään maahanmuuttajanuorten kotouttamisesta Vaasassa. Vastaajien mielestä kotouttamisessa tärkeintä on eri tahojen yhteistyö. Lisäksi tärkeäksi asiaksi koettiin maahanmuuttajanuorten riittävä ohjaus ja neuvonta sekä tuki.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Davis Guya
Title	The Integration of Adolescent Immigrants. Vaasa City Social Workers' and Social Counsellors' Views on Immigrant Integration Work with Adolescents
Year	2016
Language	Finnish
Pages	40 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The purpose of this bachelor's thesis was to investigate the integration of young immigrants. The aim was to find out what the social workers' and social counsellors' opinions on integration among immigrant adolescents in the city of Vaasa are..

The theoretical framework consisted of immigrant adolescents and the process of integration in the city of Vaasa. The study was conducted through qualitative method, involving questionnaire for data collection. The questions were answered by social workers and social counsellors working with young immigrants during the process of integration.

According to the results, social workers and social counsellors described their views clearly concerning the integration of adolescents in the city of Vaasa. The respondents believe that the most important thing during integration is the involvement of various cooperation partners during the process. In addition, it is important to put into consideration the issue of sufficient guidance, counselling and support for immigrant adolescents.

Keywords	Young immigrants, integration and Vaasa.
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRAC

1	JOHDANTO.....	8
2	KOTOUTTAMISEEN JA MAAHANMUUTTOON LIITTYVÄT KÄSITTEET	9
2.1	Kotouttaminen.....	9
2.1.1	Maahanmuuttaja.....	10
2.1.2	Ulkomaalainen	11
2.1.3	Pakolainen	11
2.1.4	Turvapaikanhakija.....	11
2.1.5	Kiintiöpakolainen	11
2.1.6	Siirtolainen	12
2.1.7	Paluumuuttaja.....	12
3	MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOHTAAMAT HAASTEET	13
3.1	Uuden maahanmuuttajasukupolven haasteet Suomessa	13
3.2	Integroitumisen haasteet maahanmuuttajanuorille	14
4	MAAHANMUUTTAJANUORET VAASASSA	15
4.1	Maahanmuutto Vaasassa.....	15
	TAULUKKO 1.....	17
4.2	Vaasan maahanmuuttajanuorille suunnattu opetus ja koulutus	17
4.3	Vaasan maahanmuuttajanuorille suunnatut palvelut	19
4.3.1	Asumispalvelu.....	19
4.3.2	Welcome Office-kehittämishanke.....	19
4.3.3	Vaasan seudun maahanmuuttajakoulutuksen resurssirengas	20
4.3.4	Ehjä	20
4.3.5	Helmi.....	20
5	MUUT TUTKIMUKSET	21
6	TUTKIMUSEN TOTEUTUS	23
6.1	Tutkimusmenetelmä.....	23

6.2	Aineiston keruu.....	24
6.3	Aineiston analyysi.....	24
6.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	25
7	TUTKIMUSTULOKSET	27
7.1	Valitse oikea tehtävänimikkeesi	27
7.2	Kuinka monta vuotta olet tehnyt kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa?.....	28
7.3	Mitä maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen sisältyy?	29
7.4	Miten sinä toteutat kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa? .	30
7.5	Miten mielestäsi kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuorten integroitumista?	31
7.6	Miten olet mielestäsi onnistunut maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä?	33
7.7	Miten tehostaisit kotouttamistyötä?	34
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
9	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Vaasan väestö kansalaisuuden mukaan 2013	15
Kuvio 2. Valitse tehtävänimikkeesi	25
Kuvio 3. Työvuodet maahanmuuttajanuorten parissa	26
Taulukko 2. Mitä kaikkea sisältyy maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen?	27
Taulukko 3. Neljännen kysymyksen tärkeitä sanoja	29
Taulukko 4. Maahanmuuttajanuorten integroitumisen taulukko	31
Taulukko 5. Onnistumisia maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä	33
Taulukko 6. Kotouttamistyön tehostaminen	35

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoituksena selvittää Vaasan kaupungin kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten kanssa tehneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä maahanmuuttajanuorten kotouttamisesta Vaasan kaupungissa. Tutkimusongelmina oli selvittää mitkä asiat ovat tärkeitä maahanmuuttajanuorten kotouttamisessa. Miten onnistuneesti sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät kokevat kotouttamistyön.

Valitsin aiheen, koska olen itse tullut aikoinani kiintiöpakolaisnuorena Vaasaan ja olen kohdannut vaikeuksia kotoutumisessa. Tutkimuksella halusin selvittää, miten onnistuneesti kotouttamistyö toteutuu Vaasassa. Maahanmuutto on tällä hetkellä myös ajankohtainen aihe ja se puhuttaa paljon ympäri Suomea turvapaikkahakijoiden vyöryn takia. Lisäksi pohdin, onko maahanmuuttajista hyötyä Suomelle tulevaisuudessa, sekä sopeutuvatko he Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin, jossa on eri kulttuuri ja uskonto.

Toteutin tutkimuksen aineistonkeruun kyselylomakkeella Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tekeville sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille, joiden vastuulla on kotoutumislain mukainen kotoutumisen tukeminen. Tulokset analysoin sisälönanalyysiä käyttäen. Vastaajien mielestä kotouttamisessa tärkeintä on eri tahojen yhteistyö. Lisäksi tärkeäksi asiaksi koettiin maahanmuuttajanuorten riittävä ohjaus ja neuvonta sekä tuki.

Opinnäytön tekeminen kesti kauan suomenkielen takia, sillä minun äidinkieleni on arabia. Kiitokset työkavereille jotka auttoivat minua suomenkielen oikokirjoittamisessa.

2 KOTOUTTAMISEEN JA MAAHANMUUTTOON LIITTYVÄT KÄSITTEET

Suomessa käytetään pääasiassa kotoutumisen käsitettä puhuttaessaan maahanmuuttajien osallistumisesta ja sopeutumisesta. Suomessa 1990-luvulla kotoutumisen sijaan käytetään yhteiskuntaan integroitumista. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13.)

2.1 Kotouttaminen

Kotouttaminen on viranomaisten järjestämiä kotoutumista, joka edistävää maahanmuuttajien toimenpiteitä ja voimavaroja, kuten alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma, kotoutumiskoulutus, kielikoulutus ym. Kunnissa kotouttaminen tehdään eri hallinnonalan yhteistyönä. Maahanmuuttajat tulisi huomioida kaikissa palveluiden järjestämisessä. Kunta on vastuullinen maahanmuuttajille suunnatuista palveluista. Kaikkien kuntien tulisi tehdä oma kotoutumishjelmansa. Siinä on otettava huomioon kaikki kunnassa asuvat maahanmuuttajat, eikä ainoastaan pakolaiset. Ohjelma tehdään yhdessä sosiaalitoimen, sivistystoimen, asuntotoimen sekä työvoimahallinnon ja kansaneläkelaitoksen kanssa. Ohjelman teossa tulisi ottaa huomioon myös maahanmuuttajia ja heidän yhteisöjä. (Räty 2002, 140.)

”Kotouttamislain (L 1386/2010) mukaan tulee tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.” Pyrkimyksenä on lisäksi kehittää kantaväestön ja maahanmuuttajien vuorovaikutusta ja suvaitsevia asenteita. ”Lakia sovelletaan henkilöön, jolla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva oleskelulupa Suomessa. Lakia sovelletaan myös henkilöön, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti.”

Kotoutumissuunnitelmaan alkaa 3-5 vuotta siitä kun maahanmuuttajat ovat merkitty väestörekisteriin. Suunnitelma tehdään yhdessä kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kanssa. Yhdessä sovitaan toimenpiteistä, jotka tukevat maa-

hanmuuttajia perheineen yhteiskunnassa ja työelämässä. Kotoutumissuunnitelma pitää sisällään työvoimatoimiston tekemä päätökset siitä, mitkä suunnitelman toimenpiteet oikeuttavat työmarkkinatukeen ilman taloudellista tarveharkintaa. Kotoutumistuen saamiselle edellytän kotouttamissuunnitelma. Kotouttamislain paino eivät rajoitu vain niihin henkilöihin tai organisaatioihin, joille laki myöntää oikeudet tai asettaa velvollisuudet. Tavoitteena on osallista ja tavoittaa koko maahanmuuttajaväestön. Laajimmin lain tarkoitukset ja merkitykset liittyvät kulttuurisesti moniarvoisen, etnisesti tasa-arvoisen, vastavuoroisen ja suvaitsevan yhteiskunnan edistymiseen. (Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta 2002, 6-7.)

”Työ- ja elinkeinotoimisto ja Kunta järjestävät kotoutumissuunnitelman yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Perustellusta syystä kunta ja maahanmuuttaja tai työ- ja elinkeinotoimisto ja maahanmuuttaja voivat kuitenkin järjestää kotoutumissuunnitelman keskenään. Maahanmuuttajien kotouttaminen, kehittäminen sekä sen suunnittelu ja seuranta on paikallistasolla kunnan vastuulla. Kunnan on myös huolehdittava siitä, että tässä laissa maahanmuuttajille tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunta vastaa niistä kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, jotka eivät ole työvoimapolitiittisia toimenpiteitä. Kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston sekä muiden viranomaisten on annettava maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista sekä työelämästä.” (L 1306/2010.)

2.1.1 Maahanmuuttaja

”Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.” (L 1386/2010.) Euroopassa maahanmuuttajalla tarkoitetaan pakolaiset kuin EU:n kansalaisetkin (Ihmisoikeudet 2016).

2.1.2 Ulkomaalainen

”Ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Tämän lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.” (L 301/ 2004.)

2.1.3 Pakolainen

Pakolainen on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä, että häntä vainotaan uskonnon, rodun, kansallisuuden, tietyn yhteiskunnallisen ryhmän kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Pakolaisaseman myönnetään henkilölle, jolle on jokin valtio antama turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisjärjestö UNHCR määrittelee olevan pakolainen. (Ihmisoikeudet 2016.)

2.1.4 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan suojaa tai oleskeluoikeutta pyytävä henkilö vierasta maasta. Hänelle voidaan myöntää pakolaisaseman siinä tapauksessa, kun hänelle on turvapaikka myönnetty. (UNHCR 2016.)

Pieni osa turvapaikanhakijoista saa YK:n pakolaissopimuksen mukaisen pakolaisstatuksen ja se perustuu henkilökohtaiseen vainoamiseen. Sen sijaan turvapaikanhakijalla voidaan myöntää oleskeluluvan suojeluntarpeen mukaan tai humanitaarisin vuoksi. Suomessa turvapaikkaa voi anoa poliisilta heti rajalta tai sen jälkeen kun on astunut maahan. (Ihmisoikeudet 2016.)

2.1.5 Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle YK:n eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNHCR on myöntänyt pakolaisaseman ja jolle on myönnetty lupa tulla maahan budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa. Kiintiöpakolaiset tulevat usein suora pakolaisleireiltä. (Migri 2016.)

2.1.6 Siirtolainen

Maasta toiseen pysyvästi muuttanut henkilö sanotaan siirtolaiseksi. Hän on muuttanut rakentaakseen uuden elämän. Siirtolaisella tarkoitetaan maastamuuttajaa että maahanmuuttajaa. (Ihmisoikeudet 2016.)

2.1.7 Paluumuuttaja

Henkilö, joilla on sukujuuret Suomessa tai muuten läheinen yhteys Suomeen, kuten inkerinsuomalaiset tai entisen Neuvostoliiton alueelta olevat henkilöt, jotka ovat kuuluneet Inkerin siirtoväkeen tai palvelleet Suomen armeijassa, tai jotka ovat ilmoittautuneet Venäjän paluumuuttojonoon ennen 1.7.2011 tai entiset Suomen kansalaiset ja henkilöt, jotka ovat syntyperäisten Suomen kansalaisten jälkeläisiä. (Maahanmuuttovirasto 2016.)

3 MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOHTAAMAT HAASTEET

Voiko Suomessa nuoruutta elävästä maahanmuuttajataustaisesta tai muuten monikulttuurisesta nuorisosta puhua tulevaisuuden vaikuttavasta sukupolvesta, joka muuttaa ennakkoluuloja, haastaa opittuja malleja ja asettuu aikaisempien sukupolvien kulttuurisia arvoja ja niiden välittämistä vastaan – eli toimii tavalla, jota monikulttuurisen muutoksen usein katsotaan edellyttävään. (Harinen & Ronkanen 2010, 274.)

3.1 Uuden maahanmuuttajasukupolven haasteet Suomessa

Lisääntyvä joukko Suomessa kasvavia maahanmuuttajanuoria sopeutuu suomalaiseen yhteiskunnan lisäksi myös omaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan, koska heille on juuret myös toisesta maasta. He ovat erilaisessa asemassa kuin vanhempansa sekä suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan, että oman tai vanhempiensa entiseen kotimaahan. (Peltola 2010, 82.) Maahanmuuttajanuorten on löydettävä asemansa Suomessa suhteessa ikäisiinsä, uuteen kotimaahansa sekä tulevaisuuteensa, sillä heillä on eri kulttuuri, uskonto ja kieli. Alitolppa-Niitamo ja Leinosen mukaan (2013, 111) tärkeintä maahanmuuttajanuorten hyvinvoinnin ja kotoutumisen kannalta onkin, löytyykö auttavia ja tukevia suomalaisia ystäviä. Perhe ja vanhemmat on tuettava nuorta sekä koulussa viihtyminen ja koulutoverien positiivinen asenne auttavat maahanmuuttajanuorta kielen kehittämisessä. Lisäksi opettajan, oppilashuollon ja muiden aikuisten tuki ja ohjaus täydentävät ja varmistavat maahanmuuttajanuoren matkaa kohti sitä suuntaa, jossa hän voi parhaiten toteuttaa omaa kykyänsä itsensä, lähiyhteisönsä ja koko yhteiskunnan hyväksi.

Ulkonäön takia maahanmuuttajalapset ja –nuoret on helppo joutua kiusaamisen kohteeksi kouluympäristössä esimerkiksi sen vuoksi, että he pukeutuvat eri tavalla muista tai puhuvat huonoa suomea. (Anis 2013, 153.) Sopeutuminen Suomeen on hidasta. Tukiverkostoa ja sosiaalipalveluita tulee muokata niin, että ne tukevat maahanmuuttajan sopeutumista Suomeen, uuteen elämään ja uuteen kulttuuriin.

Suurimmista maahanmuuttajakulttuureista on oltava lisää tietoa ja maahanmuuttajan on kiinnostuttava oppimaan uutta kulttuuria. (Söderling 26, 2013.)

Emine Ehrstöm kartoitti Vaasan monialaiselle viranomaisyhteistyöryhmälle alle 29-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten nuorten palveluita Vaasassa. Kartoituksessa todettiin harjoittelupaikkojen ja työpaikan saamisen olevan maahanmuuttajataustaisille nuorille haastavampaa, kuin kantaväestön nuorille. Suurin syy näyttäisi olevan suomenkielen sekä ruotsinkielen puutteellinen ohjaus. Maahanmuuttajanuorten katsottiin tarvitsevan harjoittelupaikan ja työpaikan saamiseen enemmän tukea kielitaidon puuttumisen takia, esimerkiksi CV:n kirjoittamisessa. Toisaalta heikkojen työmahdollisuuksien ei katsottu olevan ohjauksesta kiinni vaan työ- ja harjoittelupaikkojen vähäisestä määrästä. (Ehrström 2013, 13.)

3.2 Integroitumisen haasteet maahanmuuttajanuorille

Vaasan monikulttuurinen nuoriso-ohjaaja Emine Ehrströmin tekemän tutkimuksen mukaan Vaasan kaupungin integroiduissa harrasteryhmässä oli sekä maahanmuuttajataustaisia että kantaväestön nuoria. Integroitunut ryhmä oli vaikea perusta. Syynä oli se, että kerhojen markkinoinnissa käytetään usein monikulttuurisuussanaa, mikä vaikuttaa kantaväestön mukaan tulo negatiivisesti. (Ehrström 2013, 13.)

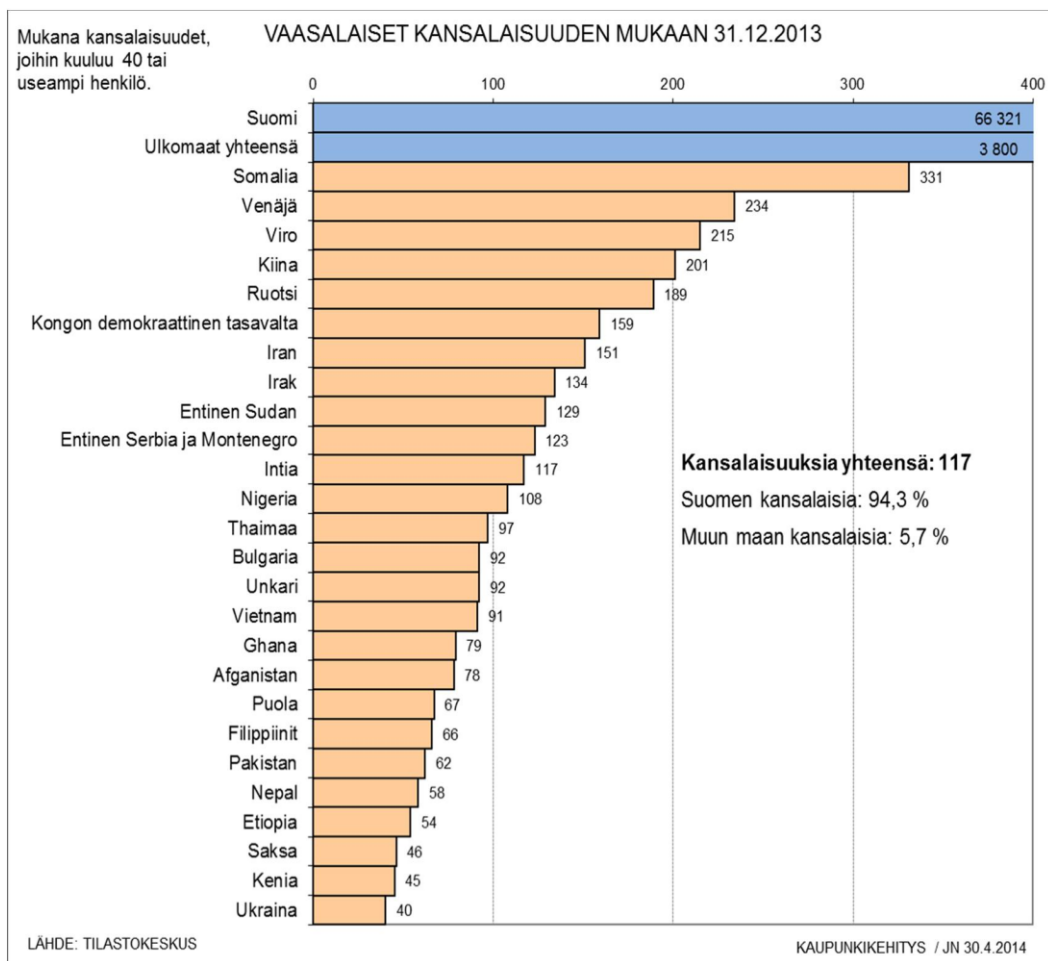
Maahanmuuttajataustaisilla on annettava mahdollisuuksia tuoda esiin omaa kulttuuriaan ja taitojaan kantaväestön nuorille, jolloin uusi kulttuuri näyttäytyy mielenkiintoiselta ja rikkaana kuten suomalainen kulttuuri. Mielenkiintoisena näyttäytyivät integroidut harrastekerhot, joissa maahanmuuttajataustaiset ja kantaväestön nuoret voisivat opettaa toisilleen eri maiden kulttuureita. Esimerkiksi monikulttuuristen kokkikerhojen avulla nuoret voisivat opettaa toisillensa eri kulttuurisen perinneruokia. Näin maahanmuuttajataustaisten nuorten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan edistää ja samalla luoda heille positiivisia kokemuksia. Integraation onnistumiseksi maahanmuuttajataustaisen nuoren on myös tärkeä oppia ymmärtämään suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. (Ehrström 2013,13.)

4 MAAHANMUUTTAJANUORET VAASASSA

kaksikielisyytensä takia Vaasa on kulttuurisesti monimuotoinen kaupunki. Viime vuosina kieli- ja kulttuuriryhmät ovat lisääntyneet. Vaasasta on Kymmenessä vuodessa muuttunut kaupungiksi, jonka asukkaiden juuret löytyvät koko maailmasta. vuonna 1990 Vaasa otti vastaan ensimmäiset kiintiöpakolaiset ja samalla ulkomaalaistoimisto perustettiin ja edelleen Vaasassa otetaan pakolaisia vastaan. Viime vuosien aikana maahanmuuttajat ovat kiinnostuneet Vaasaan mm. ruotsinkielisestä maakunnasta, kuten Oravaisten maakunnasta. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008, 4.)

4.1 Maahanmuutto Vaasassa

Nykyään Vaasan väestö puhuvat monta eri kieltä ja koostuu monesta eri kulttuurista. Tämä auttaa maahanmuuttajia kasvamaan Vaasassa monikulttuuriseksi, vuoropuheluun ja keskinäiseen kunnioitukseen perustuvaksi yhteisöksi, jossa monikulttuurisuus on ikään kuin rikkaus ja voimavara. Väestöpohjan muutos on toisaalta myös haaste; On uusille asukkaille tosi vaikeata saada tuntemaan Vaasa omana kotikaupunkiaan ja suomalainen yhteiskunta omakseen, samalla säilyttää oman äidinkieltänsä ja kulttuurinsa.

Kuvio 1. Vaasan väestö kansalaisuuden mukaan 2013 (vaasa.cms.tiera.fi.)

Vaasalaiset edustavat 117 eri kansalaisuutta ja puhuvat 92 eri kieltä. Ulkomaan kansalaisia on yhteensä 3 800 (5,7 % kaupunginväestöstä). Suurimmat ryhmät ulkomaan kansalaisia muodostavat somalialaiset (331), venäläiset (234), virolaiset (215), kiinalaiset (201) ja ruotsalaiset (189). (Vaasalaiset kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 2000–2013.)

Taulukko 1 käsittelee Vaasassa olevien vieraskielisten määriä eri ikäluokassa.

TAULUKKO 1. muunkielisten lasten ja nuorten määrä, kaikkien lasten ja nuorten määrä (N) sekä muunkielisten osuus (%) ko. ikäluokasta Vaasassa vuodelta 2013

Ikäluokat	Vieraskieliset (Vaasa)	Koko väestö (Vaasa)	osuus %
0 v – 6 v	478	5196	9,20
7 v – 12 v	372	4170	8,92
13 v – 16 v	209	2642	7,91
17 v – 19 v	212	2396	8,85
20 v – 25 v	744	8252	10,26
26 v – 30 v	752	5208	14,44 %

(Welcomeoffice.fi)

Taulukon mukaan, 26–30-vuotiaiden vieraskielisten osuus heidän koko ikäväestöstänsä on kaikista suurin, 14,44 % ja toiseksi suurin on 20–25-vuotiaiden vieraskielisten osuus heidän koko ikäväestöstänsä, joka on 10,26 %. Tämä tarkoittaa sitä, että enemmistö Vaasan vieraskielisten osuudesta koostuu 20–30-vuotiaista. (Welcomeoffice.fi 2016)

4.2 Vaasan maahanmuuttajanuorille suunnattu opetus ja koulutus

Suomenkielisen valmistavan opetuksen suuruus on keskimäärin yksi lukuvuosi. Integrointi suomenkielisiin luokkiin aloitetaan mahdollisimman pian, siitä kun maahanmuuttajanuoren suomenkielentaito on kehittynyt. Suomenkielisissä kouluissa suomenkielen kurssi opetetaan maahanmuuttajaoppilaille suomea toisena kielenä (S2). Muut oppiaineet ja niiden opetuksesta päätetään opetussuunnitelmassa. Valmistavan opetuksen jälkeen oppilas siirtyy lähellä kotoa olevaan kouluun.

luun, mikäli hän osaa hyvin suomenkieli pärjätäkseen suomalaisessa luokassa. Maahanmuuttajanuorille opetetaan oppilaan omaa äidinkieltä, jos heitä on vähintään neljä sama kieltä opiskeleva. Lisäksi voidaan antaa tukiopetusta, mikäli oppiminen osoittautuu vaikeaksi. Suomenkielistä valmistavaa opetusta opetetaan alakouluikäisille Onkilahden koulussa ja yläkouluikäisille Vöyrinkaupungin koulussa ja Variskaa koulussa. (Vaasan kaupungin maahanmuuttaja kotoutumisohjelma 2008, 23.) Ehrströmin tekemässä kartoituksessa herätti paljon keskustelua maahanmuuttajataustaisten nuorten peruskoulun päättötodistuksen puuttumisen ongelmat. Yli 17-vuoden ikäisenä Suomeen tulleen maahanmuuttajataustaisen nuoren on lähes mahdotonta saada peruskoulun päättötodistus. Tämä voi vaikuttaa maahanmuuttajataustaisten sijoittumista jatko-opintoihin. Toisen asteen koulutukseen voi päästä ilman peruskoulun päättötodistusta joustavan haun kautta, mutta tämän haun kautta sisään ei pääse kaikki nuoret vain pieni osa nuorista. (Ehrström 2013, 8.)

Suuressa vaarassa ovat nuoret joilla ei ole päättötodistusta. Vaarana on joutua välinputoajiksi, sillä jatkokoulutuksen mahdollisuudet ovat heikot. Yli 18-vuotiailla maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on mahdollisuus hakea opiskelupaikan Vaasan aikuiskoulutuskeskukseen. Maahanmuuttajanuorille on mahdollisuus suorittaa perustutkinnon osa tai koko ammattitutkinto, eikä häneltä vaadittaisi peruskoulun päättötodistus. Maahanmuuttajanuoret voivat hakea sekä valmistavaan koulutukseen että vain maahanmuuttajanuorille suunnattuun perustutkinto tai yleiseen ammattiin tähtääviin opintoihin. (Ehrström 2013, 8-9.)

Oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille on taattava peruskouluopetusta. Vasta maahan muuttaneille oppivelvollisuusikäisille lapsille järjestetään perusopetukseen valmistavaa opetusta. Osa maahanmuuttajanuorista ei ole käynyt koulua tai joillekin opetus on ollut puutteellista. Koulujen kerho- ja läksypajatoimintaa kehitetään jatkuvasti heille. Kerhoja järjestetään esimerkiksi liikunnassa, musiikissa tai askartelussa. Perusopetuksen suoriutumisen jälkeen voi hakeutua lukioon, ammatilliseen peruskoulutukseen, valmistavaan koulutukseen tai suoraan ammatilliseen koulutukseen. Ei ole helppo maahanmuuttajanuorille jatkaa koulutusta, koska koulutuksen lähtökohdat eivät ole kaikilla läheskään samat. Jos oppilas on

ollut alle neljä vuotta Suomessa, hänellä on oikeus maahanmuuttajien tukiopetukseen. Suomi toisena kielenä opetusta annetaan maahanmuuttajaoppilaalle koko perusopetuksen ajan, mikäli hänen äidinkieltensä on muuta, kun sumeankieli. Oman äidinkielen opetusta myönnetään mahdollisuuksien mukaan. Aloittavassa äidinkielenopetusryhmässä pitää olla vähintään neljä oppilasta. Oppilaalla on tarjottava oman uskonnon opetusta. Maahanmuuttajaoppilaille on tarvitessaan oikeutettuja kaikkiin perusopetuksen tukitoimiin. (Vaasan kaupungin maahanmuuttaja kotoutumisohjelma 2008, 24.)

4.3 Vaasan maahanmuuttajanuorille suunnatut palvelut

”Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä.” (L1386/2010.)

4.3.1 Asumispalvelu

Asuntoja vuokraavat maahanmuuttajille kaikki vuokranantajat, mutta ensisijaisesti Pikipruukki Oy, sillä Pikipruukki on Vaasan kaupungin omistama ja suurin vuokranantaja. Muita vuokranantajia ovat YH – asunnot, Sato – asunnot, VOAS sekä Ristinummen Kiinteistöpalvelut. Vuokra-asuntoja tarjoavat myös muut kiinteistövälittäjät ja vuokrayritykset. Maahanmuuttajien perheet ovat monesti suuremmat kuin suomalaisilla, joten suurista perheasunnoista on kysyntä. Ensimmäinen asunto maahanmuuttajille otetaan olemassa olevasta asuntokannasta, koska on saatava heti katto päällä. Ensiasunnon jälkeen valintaperusteet ovat kuin muillakin asunnon hakijoilla. Kiintiöpakolaisina tuleville ensiasunto varataan valmiiksi ennen heidän tuloaan. Maahanmuuttajien asumistukea ja muita asumiseen liittyviä avustuksia myönnetään samoin perustein kuin suomalaisillekin. (Vaasan kaupungin maahanmuuttaja kotoutumisohjelma 2008, 21.)

4.3.2 Welcome Office-kehittämishanke

Welcome officen Ideana oli perustaa neuvontakeskus maahanmuuttajille, mistä he saavat helposti ja ytimekkäästi tietoa maahanmuutosta, rekrytoinnista, työelämästä, viranomaispalveluista ja yhteiskunnasta. (Reimari.info 2016.)

4.3.3 Vaasan seudun maahanmuuttajakoulutuksen resurssirengas

Vaasan seudun maahanmuuttajakoulutuksen resurssirengas on alueellinen yhteistyöpiiri, jossa maahanmuuttaja työtä tekevät voisivat suunnitella tarvitsemaansa koulutusta. Resurssirengas levittää tietoa maahanmuuttajakoulutuksesta ja tapahtumista alueellaan. Rengas on suomenkielinen, että ruotsinkielinen ja sitä järjestää Vaasan kaupunki. (Reimari.info 2016.)

4.3.4 Ehjä

Ehjä ry järjestää maahanmuuttajanuorille tuetun asumisen palveluja, mikä auttaa maahanmuuttajanuorten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä auttaa selviytymään itsenäisesti arjessa. Tarvittaessa Ehjä voi järjestää muuta ammatillista tukihenkilötoimintaa. (Reimari.info 2016.)

4.3.5 Helmi

Helmi on Vaasan kaupungin järjestämä naisten kohtaauspaikka, joka toimii perhekeskuksen alaisuudessa. Helmen päämääränä on naisten osallistuminen ja tukeminen, edistää kotoutuminen ja ehkäistä syrjäytyminen. Helmi on monikulttuuristen naisten kohtaauspaikka, jossa on sekä avointa toimintaa että ryhmiä, mm. Lets speak Finnish ryhmiä, tanssikurssi ja uintia. (Reimari.info 2016.)

5 MUUT TUTKIMUKSET

Julia Agafonovan tekemä tutkimus on vuodelta 2012. Tutkimuksella haluttiin selvittää, ne vaikeudet ja ongelmat joihin maahanmuuttajaoppilas törmää suomalaisessa koulumaailmassa. Tutkimus on suunnattu valmistavalle opettajille ja heidän rooliin maahanmuuttajataustaisen oppilaan kotoutumisprosessissa ja kouluelämässä.

Tutkimus tehtiin laadullisena tutkimuksena ja teemahaastattelulla sen aineisto kerättiin. Opettajat oppilaiden kanssa osallistuivat haastatteluun samasta Kymenlaakson ala-asteesta, heidän lisäksi muutama oppilas olivat ylemmistä oppilaitoksista. Saatu tutkimusaineisto teemoitettiin ja analysoitiin tutkimusongelmien mukaisesti, ja sen jälkeen verrattu toisiin tutkimuksiin ja teorioihin. Mikäli vastauksissa ilmeni eroavaisuuksia, syitä on etsittävä. (Agafonova, 2012.)

Agafonova (2012) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien ongelmat pysty jaotella kahteen ryhmään: kulttuuriin liittyvät sekä kieleen liittyvät. Kotoutumisprosessin helpottamiseksi opettajien ja vanhempien on tultava toimeen, sillä heidän harteilla on suuri vastuu ja opettajat nostivat sen monesti haastatteluissa. Opettajien mielipide on se, että heidän puheella ja asenteella on suora merkitys oppilaan koulumenestykseen.

Elina Leinosen Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksessa 2013 on tutkittu helsinkiläisten 13–18-vuotiaiden maahanmuuttajanuorten tuntemuksia Suomeen muutosta, sukupolvisuhteista ja kotoutumisesta.

Tutkimuksessa haluttiin nuorten mielipide siitä, miten muutto suomeen on vaikuttanut sukupolvisuhteisiin. Lisäksi tarkasteltiin miten vanhemmat vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja suomalaiseen kouluun ja yhteiskuntaan integroitumiseen. (Leinonen 2013.)

Tutkimuksen tulosten mukaan perheellä on merkittävä rooli nuoren hyvinvoinnin ja onnistuneen kotoutumisen kannalta. Vanhemmat antavat nuorille usein tukiinsa, jonka seurauksena on nuoren koulumenestys ja käyttäytymiseen liittyviä odotuk-

sia. Vaikka nuori on hyvästä perheestä, silti hän kokee tarvitsevänsä lisää keskustelua perheen kanssa. (Leinonen 2013.)

Leinosen (2013) tutkimuksen mukaan apua nuorten ongelmiin on haettava koulusta ja sisaruksilta. Kaveri ja vapaa-aika ovat tosi tärkeitä nuorille, mutta vanhempien näkemykset ja mielipiteet ratkaisevia.

6 TUTKIMUSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Vaasan kaupungin maahanmuuttajanuorten kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemystä maahanmuuttajanuorten kotouttamisesta Vaasan kaupungissa. Valinta Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tekevien sosiaaliohjaajiin ja sosiaalityöntekijöihin perustuu siihen, että heillä on kokemusta kotouttamistyöstä ja osa heidän asiakkaistaan on ollut maahanmuuttajanuoria.

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.” (L 1301/2014.)

”Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.” (L 1301/2014.)

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen tarkoitus on kuvata elämä sekä tutkiminen kokonaisuudessa. Ajatus kvalitatiivisesta tutkimuksesta on käyttää ihmistä tiedonlähteenä ja että aineiston kerääminen tapahtuu vapaa muotoisella kysymyksellä. Tämä ilmestyy sillä tavalla, että tutkimusmenetelmässä ei käytetä ainoastaan kaavakkeita, vaan sen lisäksi kuullaan tai havainnoidaan tutkittavia. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa yllättäviä seikkoja ja lähtökohtana ovat aineiston kertakaikkinen ja laaja tarkastelu eikä pelkkä teoria. Tyypillisenä Laadullisessa tutkimusmenetelmässä on myös se, että tutkimuksen vastaajat valitaan asianmukaisesti ja ajatelleen niin, että vastaajilla on

tutkimuksen näkökulmasta tärkeä kokemusta tai tietoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161, 164.)

Tutkimuksella haluttiin nousta vastaajien mielipiteet monipuolisesti esiin. Kyselylomakkeessa löytyy avoimia kysymyksiä, joihin tulee vastata vähintään lauseella. Avoimien kysymysten avulla vastaajien näkemykset nousevat esille laajasti. (Hirsjärvi 2004 b, 190).

6.2 Aineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin sisällysanalyysin menetelmällä lähettämällä sähköpostitse kyselylomakkeita Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tekeville sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille, joka löytyy liitteenä nro 2. Kyselylomakkeesta on hyöty kuin haittojakin. Hyötynä kyselylomakkeen käytössä on laajaa aineistoa ja lomakkeen käyttö on myös toimiva, sillä se säästää aikaa sekä vaivaa, koska saman kyselylomakkeen voi lähettää monelle eri henkilölle. Kyselylomakkeen löytyy myös haitta puolia, sillä kysymykset voi mahdollisesti ymmärtää väärin ja tutkija ei saada suppeasti vastauksia tutkimukseensa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 193, 195.)

6.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusmenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen analysointitapana. Tutkimuksessa saatu aineisto kuten kuvaa tai tutkittavaa ilmiötä yritetään sisällönanalyysillä kuvata sanallisesti ja selkeästi. Aineisto pyritään järjestämään ymmärrettäväksi ja yksikertaiseen muotoon ilman, että kadotetaan aineiston sisältö. Sisällönanalysoinnin tarkoituksena on aineiston informaatioarvon lisääminen, joka saadaan selkeyttämällä aineistoa ja yhtenäistämällä sitä. Sisällönanalyysin avulla käsitetystä aineistosta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 91, 108.)

Sisällönanalyysi jakautuu neljään osioon. Ensimmäisessä osiossa valitaan ilmiö, joka halutaan tarkistaa ja sitä rajataan tarkkaan. Tarkasteltavan ilmiön saadaan esille tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmista. Toisessa osiossa käydään läpi kerätty aineiston ja samalla erotellaan sekä merkataan aineistosta asiat, jotka

liittyvät tarkasteltavaan ilmiöön. Muut asiat mitkä ei liity aineistoon tutkija ei käytä tutkimuksessaan. Kolmannessa osiossa tutkija erottelee aineiston eri teemoihin. Teemoitetun tarkoituksena on jakaa aineistoa ja lajitella sitä aihealueiden mukaisesti. Teemoittelun tarkoitus on etsiä eri aihealueisiin koskevia näkemyksiä. Viimeisessä osiossa analyysiprosessista kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 92–93.)

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Reliaabelius eli tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Reliaabelius voidaan todeta tutkimuksissa, joissa arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos saman henkilön tutkimisella monesti saadaan sama tulos. Reliaabelius on tutkimuksen mittari ja kyky välttää sattumanvaraisia tuloksia. Tutkijan selkeä kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta parantaa tutkimuksen reliaabeliutta. Arvioinnissa käytetty toinen käsite on validius. Validius käsittää tutkimusmenetelmä tai mittarin kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus. Kyselytutkimuksessa validiuteen vaikuttaa kysymysmenetelmä ja sitä voidaanko niiden avulla saada tutkimusongelmaan päätös. (Hirsjärvi 2004a, 216–217.) Ei voida olla varmoja siitä, onko tutkimukseen suhtautettu vakavasti ja onko pyritty vastaamaan huolellisesti sekä rehellisesti. Väärinymmärryksiä voi tulla vastaajilta kysymysten suhteen, mutta sitä on vaikea kontrolloida tai ennakoida. (Hirsjärvi 2004b, 184.)

Sirkka Hirsjärven (2004 b, 193) mukaan kyselylomakkeen pitää näyttää helposti täytettävältä, ulkoasu on selkeytettävä ja avoimille kysymyksille tulee olla riittävästi vastaustilaa. tutkimuksen tavoitteet tulee löytyvät kyselylomakkeesta ja vastaajilla toimitetaan tutkimuslupahakemus, jotta tutkimuksen tarkoitus tulee ymmärretyksi hyvin.

Tutkimuksen luotettavuuden lisäksi tarkastelin tutkimuksen eettisyyttä, eli oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan välillä. Tutkimuksen lähtökohtana on Ihmisarvon kunnioittaminen sekä ihmisten oikeutta määrätä asioista itse sekä heitä tulisi kunnioittamaan antamalla heille itselle mahdollisuus päättää, haluaavatko he osallistumaan tutkimukseen. Lisäksi tutkimustyössä on vältettävä epärehellisyyttä, kos-

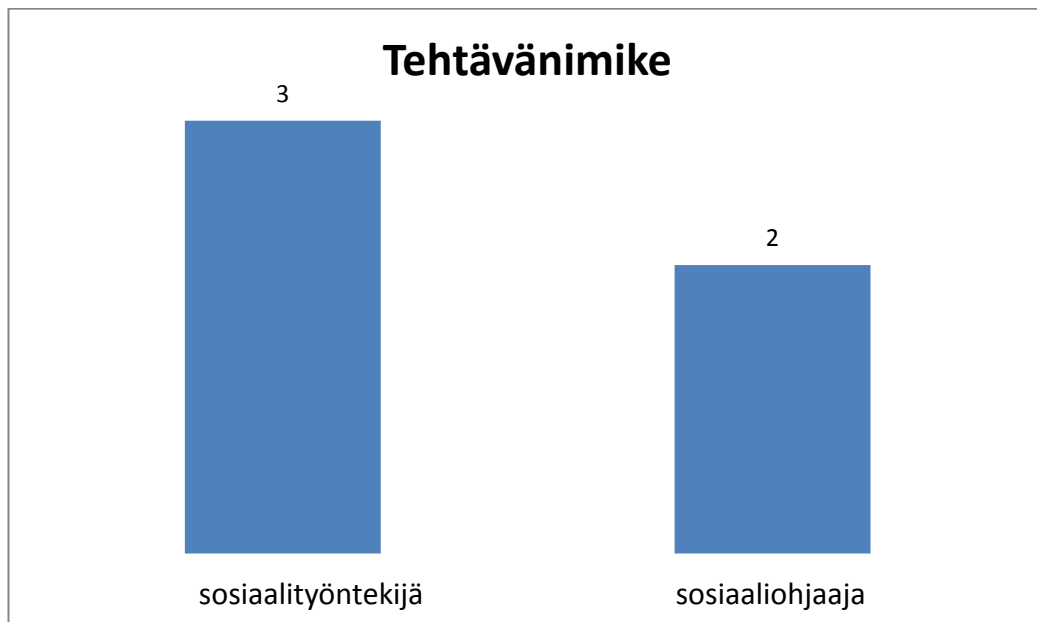
ka halutaan, että tutkimus on oikeudenmukainen ja reilu. (Hirsjärvi ym. 2007, 23–25.)

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset analysoitiin kolmessa viikossa vastausten saamisen jälkeen. Kyselylomakkeita lähetettiin sähköpostin välityksellä seitsemälle työntekijälle, joista 3 oli sosiaalityöntekijää ja 4 oli sosiaaliohjaajaa. Vastauksia tuli takaisin yhteensä viisi kappaletta. Vastaukset purettiin ja muutettiin taulukoiksi Microsoft Excel ohjelman avulla. Kyselylomakkeista 2 ensimmäistä kysymystä olivat strukturoituja vastaajien taustatiedoista ja loput 5 olivat avoimia kysymyksiä.

7.1 Valitse oikea tehtävänimikkeesi

Kuviossa 2 kuvataan työntekijöiden työtehtäviä.

Kuvio 2. valitse tehtävänimikkeesi

Vastaajien palautetuista kyselylomakkeista 3 oli sosiaalityöntekijää ja 2 sosiaaliohjaajaa. Tutkimustuloksissa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välisiä vastauksia eritellään ajatellen jatkotutkimusta, mutta ei vertailla keskenään koska sillä ei ole merkitystä lopulliselta tutkimustuloksen kannalta.

7.2 Kuinka monta vuotta olet tehnyt kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa?

(Ks. kuvio 2).

Kuvio 3. Työvuodet maahanmuuttajanuorten parissa

Kysyttiin, kuinka monta vuotta olet tehnyt kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa. Viidestä vastaajasta 3 oli tehnyt töitä maahanmuuttajanuorten parissa 0-4 vuotta, joista 2 oli sosiaalityöntekijää ja 1 sosiaaliohjaaja ja 2 oli tehnyt töitä maahanmuuttajanuorten parissa 5 vuotta tai yli, joista toinen on sosiaalityöntekijä ja toinen sosiaaliohjaaja.

7.3 Mitä maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen sisältyy?

TAULUKKO 2. Ensimmäisenä avoimena kysymyksenä haluttiin selvittää mitä kaikkea sisältyy maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen?

kotouttamiseen sisältyvät	3 sosiaalityöntekijää	2 sosiaaliohjaajaa	yhteensä 5
nuorten ohjaus ja neuvonta arjen asioissa	3	1	4
tiedon antaminen suomalaisesta yhteiskunnasta	2	1	3
nuorten tukeminen opiskelussa	2		2
			9

Taulukon mukaan yhteensä viidestä vastaajasta 4 vastasi että kotouttamiseen sisältyvät ohjaaminen ja neuvonta ja heistä neljästä 3 oli sosiaalityöntekijää ja 1 sosiaaliohjaaja. Viidestä vastaajasta 3 on vastannut, että kotouttamiseen sisältyy tiedon antaminen suomalaisesta yhteiskunnasta ja heistä 2 sosiaalityöntekijää sekä 1 sosiaaliohjaaja. Nuorten tukeminen löytyy yhteensä 2 ja siihen on vastannut sosiaalityöntekijä. Tämä tarkoittaa sitä, että tämän kysymyksen vastaajien mielestä kotouttamistyön sisältyy eniten nuorten ohjaaminen ja neuvonta arjen asioissa. Vastaajien vastauksista nousi esille seuraavanlaiset sitaattit.

”Tuetaan kielikoulutukseen ja ammattikoulutukseen, ohjaaminen palveluihin ja harrastuksiin, neuvonta ja ohjausta asiointiin elämisen arkisiin toimiin liittyen.”

”Neuvoa oikeisiin paikkoihin, kuten kouluun, pankkiin, kelaan, harrastuksiin, myös työasioihin.”

”Ilmoitetaan kouluun, tehdään tarvittaessa yhteistyötä koulun kanssa sekä tuetaan nuorten harrastusta.”

7.4 Miten sinä toteutat kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa?

Neljännessä kysymyksessä lähdettiin poimimaan vastauksista millä tavoin toteutetaan kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa.

TULUKKO 3. Kotouttamistyön toteuttaminen maahanmuuttajanuorten parissa.

kotouttamistyön toteutuvat	3 sosiaalityöntekijää	2 sosiaaliohjaajaa	yhteensä 5
ohjaamalla nuorta erilaisiin palveluihin	1	2	3
keskustelemalla ja motivoimalla nuorta	2	2	4
tekemällä yhteistyötä eri tahojen kanssa	3	1	4
			11

Taulukon mukaan kotouttamistyö toteutuu tekemällä yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tähän kysymykseen vastasi 4 vastaaja, joista 3 oli sosiaalityöntekijää ja 1 sosiaaliohjaaja. Kotouttamistyö toteutuu keskustelemalla ja motivoimalla nuorta yhteensä neljässä vastauksessa, joista 2 oli sosiaalityöntekijää ja 2 sosiaaliohjaajaa. Kotouttamistyö toteutuu ohjaamalla nuorta erilaisiin palveluihin, tähän vastasivat yhteensä 3 vastaajaa, joista 1 oli sosiaalityöntekijä ja 2 sosiaaliohjaajaa. Tämä tarkoittaa sitä, että tärkeintä kotouttamisessa vastaajien mukaan on yhteistyö eri tahojen kanssa sekä keskustelu ja nuoren motivointi. Vastaajien vastauksista nousi esille seuraavanlaiset sitaatit.

”Tapaan nuoret ja olen tarvittaessa yhteydessä eri yhteistyötahoihin.”

”Tiivis yhteistyö maahanmuuttajaopetuksen koordinaattorin kanssa.”

”Erilaisiin palveluihin ohjaamista kuten harrastamisen mahdollistamista.”

”Seuran kotopolkua, teen yhteistyötä koulun tai Teetoimiston kanssa”

”18v täyttäneen opintojen edistymisestä yhteiset tapaamiset ja keskustelut nuoren kanssa”

”Seuraan nuorten opintoja ja arkielämä tarvittaessa kysymällä nuorelta”

7.5 Miten mielestäsi kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuorten integroitumista?

Tutkimuslomakkeen viidennessä kysymyksessä haluttiin tietää, miten sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tekemä kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuoria integroitumaan. Vastaukset purettiin ja siitä tehtiin taulukko 4.

TAULUKKO 4. Maahanmuuttajanuorten integroitumiseen edistävä työ.

kotouttamistyö edesauttaa	3 sosiaalityöntekijää	2 sosiaaliohjaajaa	yhteensä 5
työn saamisessa		1	1
ystävien löytämisessä		1	1
estää väliinputoaminen	1		1
harrastuksen löytämisessä	1	1	2
kouluttautumisessa		2	2
			7

Viidennessä kysymyksessä vastaajien vastauksissa nousi esille kahdesti, että kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuoria harrastuksen löytämisessä, tähän vastasi 1 sosiaalityöntekijä ja 1 sosiaaliohjaaja sekä kouluttautumisessa vastasi 2 sosiaaliohjaajaa. Vastaajien vastauksessa nousi esille kerran, että kotouttamistyö

edesauttaa maahanmuuttajanuorta työn saamisessa, ystävien löytämisessä ja ne olivat sosiaaliohjaajien vastaamana sekä väliinputoaminen oli sosiaalityöntekijän vastaama. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaajien mielestä kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuorten integroituminen eniten koulutuksessa ja harrastuksessa. Vastaajien vastauksista nousi esille seuraavanlaiset sitaatit.

”Hän pääsisi koulutukseen ja sitä kautta kielen ja ammatin oppimiseen ja työelämään.”

”Kotouttamistyöllä luodaan usko tulevaisuuteen ja omaan pärjäämiseen uudessa yhteiskunnassa.”

”Erittäin tärkeää että jossain on kokonaisvastuu palveluista ja kotoutumisen seurannasta, jotta väliinputoamisen riski vähenee”

7.6 Miten olet mielestäsi onnistunut maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä?

Tutkimuslomakkeen kuudennessa kysymyksessä haluttiin tietää, miten sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat ovat onnistuneet maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä. Vastaukset purettiin tekemällä taulukko 5.

TAULUKKO 5. Onnistumisia maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä.

onnistunut kotouttamistyössä	3 sosiaalityöntekijää	2 sosiaaliohjaajaa	yhteensä 5
ei osannut vastata		1	1
vaikea arvioida	2	2	4
			5

Kuudennessa kysymyksessä 4 vastaajaa vastasi, että kysymystä on vaikea arvioida esimerkiksi sen vuoksi, että on oltu lyhyen ajan virassa, onnistuminen ei ole yhden tahon työ, onnistumisen tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Heistä neljästä vastaajista 2 oli sosiaalityöntekijää ja 2 sosiaaliohjaajaa. Yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen. Hän sanoi olevansa kiinnostunut nuorista ja on tehnyt paljon hyvää työssään. Tämä tarkoittaa sitä, että suurin osaa vastaajista kokee kysymyksen vaikeaksi arvioida. Seuraavat sitaattit ovat kuudennen kysymyksen vastaajien vastauksista.

”Olen kiinnostunut nuorista, olen tehnyt paljon hyvää työssäni.”

”Välillä hyvin välillä huonosti: kotouttamiseen liittyy niin monta eri liika kuva osaa ja vaikka tekee itse hyvää työtä voi olla, että palvelu ei pelaa muualla.”

”En koe, että kotouttamistyö on yhden henkilön asia tai ansio”

”Hyvin vaikeata arvioida onnistumista. Kotouttamistyö on pitkäkestoista ja tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä.”

7.7 Miten tehostaisit kotouttamistyötä?

Kyselylomakkeen 7 kysymyksellä haluttiin tietää miten sosiaalityöntekijät sekä sosiaaliohjaajat tehostaisivat kotouttamistyötä. Seitsemännen kysymyksen vastauksia purettiin tekemällä taulukko 6.

TAULUKKO 6. Kotouttamistyön tehostaminen.

kotouttamistyön tehostaminen	3 sosiaalityöntekijää	2 sosiaaliohjaajaa	yhteensä 5
tarkkailemalla nuorten opintopolku	2	2	4
etsimällä eri polkuja työelämään		1	1
tukemalla ja ohjaamalla nuoria tarpeeksi		2	2
löytämällä jokaiselle harrastusta		1	1
tekemällä tarpeeksi yhteistyö eri tahojen kanssa	3		3
			11

Vastaajista 4 tehostaisi kotouttamistyötä tarkkailemalla nuorten opintopolkua ja heistä 2 oli sosiaalityöntekijää ja 2 sosiaaliohjaajaa. Vastaajista 3 tehostaisi ko-

touttamistyötä tekemällä tarpeeksi yhteistyötä eri tahojen kanssa ja he olivat sosiaalityöntekijöitä. Vastaajista 2 tehostaisi kotouttamistyötä tukemalla ja ohjaamalla nuoria tarpeeksi ja siihen vastasi sosiaaliohjaajat. Vastaajista 1 tehostaisi kotouttamistyötä löytämällä jokaiselle harrastuksen ja siihen vastasi sosiaaliohjaaja. Vastaajista 1 tehostaisi kotouttamistyötä etsimällä eri polkuja työelämään ja siihen vastasi sosiaaliohjaaja. Tämä tarkoittaa sitä, että opintopolun tarkkailu on tärkeintä, jolla tehostetaan kotouttamistyötä. Toiseksi tärkeintä on yhteistyö eri tahojen kanssa sekä antaa tarpeeksi tukea ja ohjausta nuorille. Seuraavat sitaattit nousivat esille kysymyksen 7 vastauksista.

”Tehostaisin opintojen seuranta ja opinnoissa tukemista”

”Työelämään siirtymiseen täytyisi myös keksiä erilaisia polkuja”

”Tukea ja ohjausta saisi olla enemmän myös muilla elämän alueilla, esimerkiksi talouden hallinnassa, neuvomista tai ihan arjen askareissa ohjaamista, mikäli nuori asuu yksin”

”Opintopolkuja pitäisi tarkastella, jotta ns. väliinputoamista ei tapahtuisi”

”Yhteistyö voisi vahvistaa esim. koulujen kanssa”

”Itse tahtoisin saada enemmän keskusteluja aikaan ja lisää yhteistyöformuja koko yhteiskunta, 3. sektori mukaan”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia maahanmuuttajanuorten kotouttamista. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä maahanmuuttajanuorten kotouttamisesta Vaasassa.

Kyselylomakkeita lähetettiin seitsemälle työntekijöille ja palaute saatiin viideltä henkilöltä, joista kolme oli sosiaalityöntekijää ja kaksi sosiaaliohjaajaa. Vastaajista kolme oli tehnyt töitä 0-4 vuotta ja heistä kaksi sosiaalityöntekijää ja yksi sosiaaliohjaaja kun taas kaksi oli tehnyt samaa työtä 5 vuotta tai yli. Heistä toinen oli sosiaalityöntekijä ja toinen sosiaaliohjaaja. Tutkimuslomakkeessa oli 7 kysymystä, joista 5 oli avointa.

Kolmas ja ensimmäinen avoin kysymys oli ” Mitä maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen sisältyy?”. Vastauksista nousi esille nuorten ohjaaminen ja neuvonta arjen asioissa, tiedon antaminen suomalaisesta yhteiskunnasta ja nuorten tukeminen opiskelussa. Ohjaaminen ja neuvonta nousivat enemmän esille tämän kysymyksen kohdalla.

Neljännän kysymyksen kohdalla vastaajien mielestä he tekisivät yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa kuten koulun, harrastustoimen ja työvoimatoimiston. Vastaajat olivat viidennen kysymyksen kohdalla sitä mieltä, että kotouttamistyön johdosta maahanmuuttajanuorille luodaan uskoa tulevaisuuteen ja pärjäämiseen uudessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajanuoret pääsisivät koulutukseen ja sitä kautta työelämään eivätkä joutuisivat väliinputoajaksi.

Kuudennessa kysymyksessä miten olet onnistunut kotouttamistyön kohdalla, vastattiin onnistumisen olevan välillä huonosti ja välillä hyvin, sillä kotouttamiseen liittyy monta eri liikkuvaa osatekijää. Vaikka onnistuu itse hyvin voi olla, että palvelu ei pelaa hyvin muualla. Seitsemännessä kysymyksessä miten tehostaisit kotouttamistyötä, vastattiin etsimällä työelämään siirtymisen polkuja ja lisättäisiin tukea sekä ohjausta muilla elämän alueilla, kuten talouden hallinnassa tai neuvomisessa, lisäämällä myös kolmas sektori mukaan.

Vastausten perusteella suurin osa oli ymmärtänyt kysymykset oikein ja vastasivat niin kuin kuuluu. Vastausten perusteella osa vastaajista ei ymmärtänyt kysymystä kuusi samalla tavalla kuin tutkija halusi. Tutkimuksen reliabiliteettia on vaikea arvioida, sillä vastaukset vaihtelivat henkilöittäin ja tulokset eivät olisi olleet samoja, mikäli tutkimusta toistettaisiin eri vastaajilla.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön aloittaminen oli mielenkiintoista, koska tiesin haluavani tutkia maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen liittyvää. Halusin tämän aiheen nimenomaan, koska olen aikoinaan tullut 14v kiintiöpakolaisena nuorena Suomeen ja lisäksi maahanmuutto on ajankohtainen asia turvapaikkahakijoiden määrän kasvun takia.

Lähdin tekemään tätä opinnäytetyötä, sillä moni ei tiedä millaista on olla maahanmuuttajanuorena uudessa yhteiskunnassa ja uudessa kulttuurissa sekä mikä on kotouttamistyötä. Toiveenani olisi, että opinnäytetyöni myötä tapahtuisi ymmärrystä sekö muutos parempaan suuntaan maahanmuuttajanuorten kotouttamisessa. Olen kohdistanut opinnäytetyöni Vaasaan maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen, koska tultuani Suomeen vuodesta 2004 tähän asti olen asunut Vaasassa maahanmuuttajanuorena.

Opinnäytetyötä aloitettuani keräsin tietoa Vaasan kaupungin entiseltä ulkomaa-laistoimistolta, jossa suoritin harjoitteluni. Sain paljon ideoita sosiaalityöntekijöiltä ja sosiaaliohjaajilta sekä johtajalta. Itse opinnäytetyön kirjoittaminen on ollut pitkä prosessi. Kirjoittaminen on vienyt voimia ja suomen kielen kirjallinen tuottaminen on ollut hankalaa. Jos tekisin uudestaan opinnäytetyön, tekisin se parityönä, sillä pysyisin paremmin aikataulussa.

Tutkimukseen vastasivat sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat, jotka ovat tehneet kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa. Vastauksia tutkimukseen saatiin lähettämällä kyselylomakkeita, sillä se säästi aikaa minulle sekä vastaajille. Olen tyytyväinen, koska lähetin 7 kyselylomaketta ja sain 5 takaisin sekä avoimiin kysymyksiin vastattiin laajasti.

Jatkotutkimuksessa olisi mielestäni hyvä ottaa nuorten, vanhempien ja opettajien näkemyksiä maahanmuuttajanuorten kotouttamisessa. Itse en ole ottanut mukaan nuorten, vanhempien sekä opettajien näkemystä tähän opinnäytetyöhön, koska se olisi ollut yhdelle kirjoittajalle haastava ja olisi vaatinut paljon aikaa. Alaikäisten nuorten vastauksiin olisin tarvinnut vanhempien kirjallisen luvan.

Minun on pakko tässä lopussa pohtia omaa näkemystäni kotoutumisen ja integraation välillä. Kirjojen mukaan kotoutuminen on sama asia, kuin integraatio. Integraatio on moderni sana, joka paikkasi kotoutumisen. Minun mielestäni niille molemmilla on eri tarkoitus. Kotoutunut maahanmuuttaja osaa suomen kielen, on töissä, äänestää ja tekee velvollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä, mutta hänelle ei ole suomalaisia ystäviä. Hän katsoo lähtömaansa televisiokanavia, syö kotona lähtömaansa ruokaa, pukeutuu lähtömaansa tapojen mukaan ja kulttuurillisesti elää lähtömaansa kulttuurin mukaan. Integroitunut maahanmuuttaja osaa suomen kielen, on töissä, äänestää ja tekee velvollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä, mutta myös hänellä on suomalaisia ystäviä. Hän katsoo suomalaisia televisio-ohjelmia, pukeutuu suomalaisittain, käy saunomassa, kesällä menee mökille ja on omaksunut suomalaisen kulttuurin.

LÄHTEET

- Agafonova, J. 2012. Maahanmuuttajalapsi suomalaisessa koulussa. Ongelmat ja sopeutumiseen liittyvä vaikeudet. Viitattu 26.10.2015.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84429/gradu06625.pdf?sequence=1>
- Alitolppa-Niitamo, A. Leinonen, E. 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. 111, 96-116. Toim. Alitolppa-Niitamo, A. Fågel, S & Säävälä, M. Pino. Helsinki.
- Ehrström, E. 2013. Karttoitus Vaasan monialaiselle viranomaisyhteistyöryhmälle. Harinen, P & Ronkanen, J. 2010. ”Uusi tuuli puhalttaa, painaa pilviin juuret”. Monikulttuuriset nuoret ja kulttuurisen erilaisuuden puolustus. Maahanmuutto ja sukupolvet. 273, 273-290. Toim. Martikainen, T & Haikkola, L. Paino. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. 2004a. Tutkimuksen reliaabelius ja validius. Teoksessa Tutki ja kirjoita, 216-217. Toim. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Pajavaara, S. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. 2004b. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Tutki ja kirjoita, 184-193. Toim. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Pajavaara, S. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. painos. Helsinki. Tammi
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15-16. uud. painos. Helsinki. Tammi.
- Ihmisoikeudet.Net. Viitattu 3.2.2015.
<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=pakolaisuuteen-liittyvia-kasitteita>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltoakin. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 5.6.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp1311616>
- L 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 31.3.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- L 301/2004. Ulkomaalaislaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 31.3.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>
- Leinonen, E. 2013. Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Viitattu 26.10.2015.
- Maahanmuuttovirasto. Viitattu 4.2.2015. <http://www.migri.fi/paluumuutto>

Migri. Viitattu 23.8.2016. http://www.migri.fi/asylum_in_finland/quota_refugees

Peltola, M. 2010. Ulossuljettu keskiluokka? Maahanmuuttajataustaiset nuoret, perhe ja yhteiskunnallinen asema. Teoksessa Maahanmuutto ja sukupolvet. 66, 66-83. Toim. Martikainen, T. Haikola, L. Paino. Helsinki.

Perhoniemi, R., Jasinskaja-Lahti, I. 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Helsingin kaupungintietokeskus.

Reimari.info. Monikulttuuriset palvelut Vaasassa. Viitattu 13.2.2015. <http://www.reimari.info/monikulttuurinen-nuorten-vaasa/monikulttuuriset-palvelut-vaasas/>

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Painos. Tampere.

Söderling, I. 2013. Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. 26, 15-31. Toim. Alitolppa-Niitamo, A. Fågel, S & Säävälä, M. Paino. Helsinki.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2011. 6. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Painos. Helsinki. Tammi.

Ulkomaalaistoimisto. 2008. Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotoutumisohjelma. Viitattu 28.9.2105. <http://reimari-info-bin.aldone.fi/@Bin/5567921645deda394424c6380a261876/1443423717/application/pdf/1117411/ulkomaalaistoimiston%20kotouttamissuunnitelma.pdf>

UNHCR. Viitattu 23.8.2016. <http://www.unhcr.org/asylum-seekers.html>

Vaasa.fi. Osallisena Suomessa. Viitattu 13.2.2015. http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Osallisena_Suomessa

Vaasalaiset kansalaisuuden mukaan. 200-2013. Joulukuun 2013 tilasto. Julk. 31.12.2013. Vaasa: Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto, Kaupunkikehitys. Viitattu 11.2.2015. http://vaasa.cms.tiera.fi/sites/default/files/atoms/files/kansalaisuudet_ja_aidinkielet_2000-2013.pdf

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta. 2002. Viitattu 4.2.2015. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Selonteko/Documents/vns_5+2002.pdf

Welcomeoffice.fi. SOLID YOUTH turvapaikanhakija ja pakolaisnuorten syrjäytymistä ehkäisevän palvelukokonaisuuden rakentaminen osallistavien menetelmienkeinoin. 2014. Viitattu 13.2.2015. http://www.welcomeoffice.fi/media/Solid_Youth_-_loppuraportti.pdf

LIITE 1 Saatekirje

Hei!

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Opintoni ovat siinä vaiheessa, että olen alkanut tehdä opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni aiheena on maahanmuuttajanuorten kotouttaminen Vaasassa.

Tutkimuksessani kartoitan Vaasan kaupungin kotouttamistyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemystä kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa. Tutkimuksen toteutan lähettämällä kyselylomakkeita sähköpostitse.

Vastaajien henkilöllisyys ei tule julki tutkimuksen aikana eikä tutkimuksen jälkeen. Kyselylomakkeita käsittelen vain opinnäytetyöni tekemiseen ja sen jälkeen hävitän ne. Tutkimukseen voi osallistu vapaaehtoisesti, mutta vastauksiinne olisi erittäin tärkeää saada opinnäytetyön tekemiseen.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin Davis Guya

LIITE 2 kysely lomake

1. Valitse oikea tehtävänimekkeesi.

sosiaalityöntekijä

☐

Sosiaaliohjaaja

☐

2. Vastaa seuraaviin kysymyksiin omin sanoin

1. Kuinka monta vuotta olet tehnyt kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa?

- 1) 0-4 vuotta
- 2) 5 vuotta tai yli

3. Mitä maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen sisältyy?

4. Miten sinä toteutat kotouttamistyötä maahanmuuttajanuorten parissa?

5. Miten mielestäsi kotouttamistyö edesauttaa maahanmuuttajanuorten integroitumista?

6. Miten olet mielestäsi onnistunut maahanmuuttajanuorten kotouttamistyössä?

7. Miten tehostaisit kotouttamistyötä?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!!!